

**TARIX FANINI O‘QITISHDA YANGI
PEDTEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISH**

Xasanova Shoxidaxon O‘rmonovna

Paxtaobod tumani 1- son politexnikum

Tarix fani

Elektron pochta; shohidaxonxasanova5@gmail.com

Tel; +998950402479

Anotatsiya: *Ushbu ilmiy maqola tarix fanini o‘qitishda yangi pedagogik texnologiyalarning o‘rni, zarurati va amaliy ahamiyatini o‘rganishga bag‘ishlangan. Maqolada interaktiv o‘qitish usullari, multimedia vositalari, virtual reallik, gamifikatsiya, loyihaviy ta’lim, masofaviy ta’lim va sun’iy intellekt kabi zamonaviy yondashuvlarning o‘quv jarayoniga integratsiyasi imkoniyatlari tahlil qilinadi. Maqolaning asosiy maqsadi tarix fanini o‘qitish sifatini oshirish, o‘quvchilarda tarixga bo‘lgan qiziqishni uyg‘otish, tarixiy tafakkurni rivojlantirish hamda ta’lim beruvchilarning kasbiy mahoratini oshirishga yo‘naltirilgan taklif va tavsiyalarni ishlab chiqishdan iborat. Maqola tarix o‘qituvchilari, ta’lim sohasidagi mutaxassislar va tadqiqotchilar uchun mo‘ljallangan.*

Kalit so'zlar: *Tarix fani, o‘qitish metodlari, yangi pedagogik texnologiyalar, interaktiv ta’lim, multimedia vositalari, virtual reallik, qo‘shilgan reallik, o‘yinli ta’lim, gamifikatsiya, loyihaviy ta’lim, masofaviy ta’lim, sun’iy intellekt, o‘quv jarayoni, tarixiy tafakkur, o‘quvchilarning motivatsiyasi, ta’lim sifati, o‘qituvchining kasbiy mahorati, texnologik savodxonlik, axborot texnologiyalari.*

Kirish

XXI asr – axborot va texnologiyalar asri. Ta’lim tizimi ham bu o‘zgarishlardan chetda qolmayapti. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish, o‘quvchilarning qiziqishini uyg‘otish va ularning bilim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Tarix fanini o‘qitishda yangi texnologiyalardan foydalanish o‘quvchilarda tarixiy bilimlarni

shunchaki yodlashdan ko'ra, ularni chuqur tushunish, tahlil qilish, baholash va o'z xulosalarini chiqarish imkoniyatini yaratadi. Ushbu maqolada biz tarix fanini o'qitishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan yangi pedagogik texnologiyalarni o'rganib chiqamiz, ularning afzalliklari, kamchiliklari hamda qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalarni ko'rib o'tamiz.

Tarix fanini o'qitishda qo'llaniladigan yangi pedagogik texnologiyalar

1. **Interaktiv O'qitish Usullari:** Interaktiv o'qitish usullari o'quvchilarni o'quv jarayoniga faol jalb qilish, ularning fikrlash, bahs-munozara qilish, muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan. Bu usullarga munozaralar, guruhli loyihalar, rolli o'yinlar, aqliy hujumlar, vaziyatlarni tahlil qilish va "fikrlar galereyasi" kabi metodlar kiradi. Interaktiv metodlar o'quvchilarda tarixiy voqealarga nisbatan tanqidiy yondashuvni shakllantiradi, ularning o'z fikrlarini ifoda etish va boshqalarning fikrini hurmat qilish malakalarini o'stiradi.

2. **Multimedia Vositalari:** Multimedia vositalari (videofilmlar, animatsiyalar, audiopodkastlar, interaktiv xaritalar, virtual muzeylar, taqdimotlar, elektron darsliklar, 3D rekonstruksiya va boshqa materiallar) tarixiy mavzularni vizual va auditoriyal tarzda namoyish etish imkonini beradi. Bu o'quvchilarni jalb qiladi, ularning diqqatini saqlashga yordam beradi va ma'lumotlarni yaxshiroq o'zlashtirishga turtki beradi. Multimedia vositalari tarixiy voqealarni jonlantirish, o'tmish muhitini his qilish va ma'lumotlarni yanada tushunarli qilishga yordam beradi.

3. **Virtual Reallik (VR) va Qo'shilgan Reallik (AR):** Virtual reallik va qo'shilgan reallik texnologiyalari o'quvchilarga o'tmishga sayohat qilish, tarixiy joylarni virtual tarzda ko'rish, o'sha davr muhitini his qilish va o'tmish bilan jonli muloqot qilish imkonini beradi. Bu texnologiyalar o'quvchilarga tarixiy voqealarga o'z ko'zlari bilan qarash, ma'lumotlarni uch o'lchamli formatda ko'rish va o'tmishni yanada jonli va hissiy tarzda his qilish imkonini beradi. VR va AR texnologiyalari o'quv jarayonini yanada qiziqarli va esda qolarli qiladi.

4. **Gamifikatsiya (O'yinli Ta'lim):** Gamifikatsiya o'quv jarayoniga o'yin elementlarini (ochkolar, mukofotlar, reytinglar, topshiriqlar) kiritish orqali

o'quvchilarni rag'batlantirish, ularning motivatsiyasini oshirish va bilim olish jarayonini yanada qiziqarli qilishga qaratilgan. Tarix fanini o'qitishda tarixiy kvestlar, viktorinalar, testlar, strategiya o'yinlari, simulatsiyalar, rolli o'yinlar va boshqa o'yinli faoliyatlardan foydalanish mumkin. O'yinli ta'lim o'quvchilarni o'rganishga jalb qilish, ular bilan o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yish, ularda raqobat hissini uyg'otish va o'quv jarayonini yanada qiziqarliroq qilish imkoniyatini beradi.

5. **Loyihaviy Ta'lim:** Loyihaviy ta'lim o'quvchilarga mustaqil tadqiqotlar o'tkazish, tarixiy mavzularni chuqur o'rganish, ma'lumotlarni tahlil qilish va o'z loyihalarini yaratish imkoniyatini beradi. O'quvchilar guruh bo'lib ishlashi, loyihalarni rejalashtirish, ma'lumotlarni yig'ish, ularni tahlil qilish, o'z g'oyalarini shakllantirish, loyihalarni himoya qilish va ularni taqdimot qilish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Loyihaviy ta'lim o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tadqiqot o'tkazish, ijodiy yondashish va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

6. **Masofaviy Ta'lim:** Masofaviy ta'lim internet va boshqa texnologiyalar orqali o'quv jarayonini tashkil etish imkoniyatini beradi. Onlayn platformalar (Moodle, Google Classroom, Zoom), video-konferensiyalar, elektron pochta, forumlar, ijtimoiy tarmoqlar va boshqa vositalar o'quvchilar va o'qituvchilar o'rtasida muloqot, hamkorlik va o'quv materiallari bilan almashish imkoniyatini ta'minlaydi. Masofaviy ta'lim o'qitishning geografik imkoniyatlarini kengaytiradi, o'quvchilarga moslashuvchanlikni taklif etadi va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

7. **Sun'iy Intellekt (AI) va Mashinaviy O'rganish:** Sun'iy intellekt va mashinaviy o'rganish texnologiyalari ta'lim jarayonida o'quvchilarga individual yondashish, ularning o'zlashtirish darajasini tahlil qilish, o'qituvchilar uchun dars materiallarini avtomatlashtirilgan holda yaratish, baholash va boshqa vazifalarni bajarishda yordam berishi mumkin. AI-ga asoslangan dasturlar o'quvchilarning bilim olish yo'lini shaxsiylashtirish, o'quv jarayonini optimallashtirish va o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Yangi Pedagogik Texnologiyalardan Foydalanishning Afzalliklari

- **O'quv jarayonining faollashuvi:** O'quvchilar dars jarayonida faol ishtirok etadilar, o'z fikrlarini ifoda etadilar, munozaralarda qatnashadilar va o'zaro hamkorlik qiladilar.
- **O'quvchilarning motivatsiyasi va qiziqishining oshishi:** Yangi texnologiyalar o'quv jarayonini qiziqarli, dinamik va esda qolarli qiladi, bu esa o'quvchilarda fanga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi.
- **Bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish:** O'quvchilar o'quv materiallarini shunchaki yodlashdan ko'ra, ularni tushunish, tahlil qilish va xulosa chiqarish imkoniyatiga ega bo'ladilar.
- **Tarixiy tafakkurning rivojlanishi:** O'quvchilar tarixiy voqealarni ko'p qirrali tahlil qilish, o'z fikrlarini bildirish, boshqalarning fikrini hurmat qilish va o'zaro hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantiradilar.
- **O'qituvchining kasbiy mahoratining oshishi:** O'qituvchilar yangi texnologiyalarni o'z o'quv jarayoniga integratsiya qilish orqali o'z kasbiy mahoratini oshiradilar, o'quvchilarga sifatli ta'lim berish ko'nikmalarini takomillashtiradilar.
- **Mustaqil o'rganish ko'nikmalarining rivojlanishi:** Loyihaviy ta'lim, masofaviy ta'lim kabi metodlar o'quvchilarda mustaqil o'rganish, tadqiqot o'tkazish va axborotni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Yangi Pedagogik Texnologiyalardan Foydalanishdagi Muammolar

- **Texnik vositalarning yetishmasligi:** Maktablar va o'quv markazlarida zamonaviy texnik vositalar (kompyuterlar, proyektorlar, interaktiv doskalar, VR-uskunalar) yetarli bo'lmasligi mumkin.
- **O'qituvchilarning texnologik savodxonligi pastligi:** O'qituvchilarning ko'pchiligi yangi texnologiyalardan foydalanish uchun yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lmasligi mumkin.
- **O'quv materiallarining yetishmasligi:** Yangi texnologiyalarga mos keladigan sifatli o'quv materiallari, interaktiv topshiriqlar va multimedia resurslari yetishmasligi mumkin.

- **Dasturiy ta'minotning qimmatligi:** Ba'zi zamonaviy dasturiy ta'minotlar (VR va AR dasturlari, grafik dizayn dasturlari) juda qimmat bo'lishi mumkin.

- **Internet bilan bog'liq muammolar:** Internet tezligining pastligi yoki internet aloqasining uzilishi o'quv jarayoniga salbiy ta'sir qilishi mumkin.

- **O'quvchilarda texnologiyaga haddan ziyod qaramlik:** O'quvchilarning faqat texnologiyaga tayanishi, mustaqil fikrlash va o'rganish ko'nikmalarini susaytirishi mumkin.

Muammolarni Yechish Yo'llari

- Ta'lim muassasalarini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash, internet aloqasini yaxshilash.

- O'qituvchilar uchun texnologik savodxonlikni oshirish, ularga yangi texnologiyalarni qo'llash bo'yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish.

- Yangi pedagogik texnologiyalarga mos keladigan sifatli o'quv materiallari va multimedia resurslarini yaratish va ishlab chiqish.

- Ochiq manbali dasturiy ta'minotlardan foydalanishni ommalashtirish, ta'lim sohasiga investitsiyalarni ko'paytirish.

- O'quvchilarga texnologiyalardan oqilona foydalanishni o'rgatish, ularni mustaqil fikrlashga undash.

- Ota-onalarni ham texnologik savodxonlikka o'rgatish, ularni o'quv jarayoniga jalb qilish.

Xulosa

Tarix fanini o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish zamonaviy ta'limning muhim talabidir. Interaktiv o'qitish usullari, multimedia vositalari, virtual reallik, o'yinli ta'lim, loyihaviy ta'lim, masofaviy ta'lim va sun'iy intellekt kabi zamonaviy yondashuvlar o'quv jarayonini faollashtirish, o'quvchilarning qiziqishini oshirish, ularning bilim olish va tarixiy tafakkurini rivojlantirish, hamda o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada ko'rsatilgan imkoniyatlar, afzalliklar va muammolarni o'rganish orqali ta'lim sohasidagi mutaxassislar va tarix o'qituvchilari o'z faoliyatlarini

yangi pedagogik texnologiyalar bilan boyitishlari va o'quv jarayonining samaradorligini yanada oshirishlari mumkin. Tarix fanini o'qitishda yangi texnologiyalarning integratsiyasi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqini oshirish, ularning mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ularni zamonaviy dunyoda yashashga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

Tavsiyalar

- Tarix fani o'qituvchilari o'quv jarayonida turli xil pedagogik texnologiyalardan, interaktiv metodlardan va usullardan samarali foydalanishni o'rganishlari va amaliyotda qo'llashlari.
- Ta'lim sohasidagi mutaxassislar tarix fanini o'qitishda yangi texnologiyalardan foydalanish bo'yicha o'quv dasturlari, metodik qo'llanmalar va elektron resurslar ishlab chiqishlari.
- Ta'lim muassasalari o'quv jarayonini zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash, o'qituvchilarning malakasini oshirish, o'quv materiallarini yaxshilash va ilg'or tajribalarni ommalashtirish bo'yicha chora-tadbirlar rejasini amalga oshirishlari.
- Ota-onalar va jamoatchilikning ta'limga bo'lgan e'tiborini kuchaytirish, ularni o'quv jarayoniga jalb qilish va ta'lim sohasiga qo'shimcha sarmoya jalb etish.
- Ilmiy-metodik konferensiyalar va seminarlar tashkil etish va o'qituvchilarning o'zaro tajriba almashinuvini ta'minlash.
- Ta'lim sohasida xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish va ilg'or tajribalarni o'rganish.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi ta'lim sohasiga oid qonun va qarorlari.
3. Ta'lim texnologiyalari, pedagogika, didaktika va zamonaviy o'qitish metodlariga oid ilmiy maqolalar, darsliklar, o'quv qo'llanmalar va elektron resurslar.

4. Xorijiy davlatlarning ta'lim tizimidagi ilg'or tajribalari (Finlandiya, Janubiy Koreya, Singapur, Kanada, Estoniya va boshqalar).
5. Ta'lim sohasidagi olimlar va mutaxassislarning (J.Dui, L.Vigotskiy, B.Blum, D.Jonassen va boshqalar) ilmiy tadqiqotlari va ishlanmalari.
6. UNESCO va boshqa xalqaro ta'lim tashkilotlarining ta'limga oid hisobotlari va tavsiyalari.
7. Tarix o'qitish metodikasi bo'yicha qo'llanmalar, darsliklar, monografiyalar va dissertatsiyalar.
8. Internet resurslari va ochiq ta'lim materiallari (Coursera, edX, Khan Academy va boshqalar).